

ŪCZBA 29

Bògùstów X Wiöldzi

RÓMAN DRZÉDZÓN, DANUTA PIOCH

Bògùstów to pò pòlskù *Bogusław*. **Wiöldzi** znaczí *wielki*. **Réza** to je *podróż, wędrówka, wycieczka*. **Szlach** to *szlak, ślad*.

Cwiczeńk 1

Przczëtòj gòdkã i przetożë jã na pòlszczi jãzëk. Wëzwëskòj do te słowòrz kaszëbskò-pòlszczi. (*Przczytaj rozmowë i przetłumacz jã na jëzyk pòlski. Wykorzystaj do tego słownik kaszubsko-pòlski*).

- Wiész të, co jò móm wëmészloné?
- Të mie sã nie pitòj, le gadòj, jò ù ce w głowie nie sedzã.
- **Ò ósmi** reno nie je **letkò** sã domiszlac, ò co bė **kòmù mògło** jic.
- **Pòjedzemë** w rézã szlachã **Bògùstawa** X Wiöldzégò – **nòbėlniészégò** ksyżëca z dinastii Grifitów!
- Nė, nė, to jò **mùszã** ze dwie niedzele **wòlnégò** wzcya **paszpòrt** so wërobic. **Pòjedzemë autã** czė sadniemë na **wóz**? Ale tedë bė nóm bėt pòtrzėbny kór, **óws** i jiné tòkle. A mòze mój **wùja** nas przewieze **autobùsã**, bò gdzie mē zaladėjemē **fùter** na taczì dludzi czas?
- Na co cė dwie niedzele wòlnégò? Do czegò cė paszpòrt?
- **Jakùz** na co? Żlė mómē jachac szlachã Bògùstawa X, tej to mdze warała... Doch mùszimē przejachac pòf **Èuropė** i jesz jiné nòrtē swiata.
- Jò mészłòf ò trzech, nė mòze sztėrzech dniach, to bė bėta takò **nòòbszczãdniészò** wersjò – z Gduńska do Szczecėna a nazòd.
- Ach, të mészłòf le ò Zòpadnym **Pòmòrzim**!
- A dze bė jesz **mùszòf** szlachã negò ksyżëca jachac?
- **Chòcbė** do Swiãti Zemi. Tec **òn** tam w kuńcu XV **stalatégò pielgrzimòwòf**.
- Tak dalek jem nie mészłòf. Chcemē **òstac** na Zòpadnym Pòmòrzim.
- Mòsz pròwdã, **chòc** do Swiãti Zemi jò bė ròd jachòf. Tam bė sã mòze jesz co **nowégò** dowiedzòf, **bò** na **nòùkã** nigdė nie je za pòzno.
- Bédėjã jachac taczim szlachã: przez Słėpsk (Sztòtpã zwònym, dze przė **mùzeùm** stoi szlachòta Bògùstawa), pòzni mē bė jachelė do Darłowa, tej przez no zòpadné Swiònowò **pòcygnãlė** na **Kòszalėno**, stamtãdka do Szczecėna i nazòd w gduńszcė kańtė.
- Jò bė jesz za **Òdrã** jachòf.
- Czej bãdzemē w Szczecėnie, tej **mòzemē** sã do Niemców wėprawic, leno ni mògã so nawetka **wėòbrazęc** przėczėnė **najégò** tam bėcò.
- Pamiãtòj, że w nėch czasach te zemie za Òdrã tēz slėchalė do Bògùstawa. Tė mùszisz sã pėrznã najich dziejów **wėùczęc**. Widzã, że najò **kòòperacjò** je tobie baro pòtrzėbnò.
- Tej mdzemē sã tam **mòglė** częc jak **kòl** se, a tēz naje **pòdrzatzci** na dównė dzieje **ùòglowic**.
- Jo, leno réza **pò** nėch, dzysòdnia, niemiecczich zemiach przėnòmni trzė dni bãdze warała.

- Tej ni ma co, **mùszimē** nòmni tidzėn wòlnégò wzc.
- Mészłã jo, Bògùstów X Wiöldzi je **tegò** wòrt.

Cwiczeńk 2

Nalėzė w internece wiadła ò Bògùstawie X Wiöldzim i do pòdònėch datów dopiszė wėdarzenia z jegò zėcėgò. (*Znajdź w internecie wiadomòsci o Bogusławie X Wielkim i do podanych dat dopisz wydarzenia z jego życia*).

- 1454 –
- 1474 –
- 1478 –
- 1491 –
- 1496–1498 –
- 1523 –

Cwiczeńk 3

Ūmòlnij na karce Pòmòrzégò zjednónégò przez Bògùstawa X Wiöldzégò nòwòzniészė place zrzeszonė z jegò zėcym. Zapiszė te pòzwė pò kaszëbskù na spòdlim „Pòlskò-kaszëbszczégò słowarza miestnėch ě fizjografnėch miòn” abò na spòdlim ùchwòlėnkù nr 6 Radė Kaszëbszczégò Jãzėka z 2010 rokù (Biuletyn RJK z 2010). (*Wskaź na mapie Pomorza zjednoczonego przez Bogusława X Wielkiego najważniejsze miejsca związane z jego życiem. Zapisz te nazwy po kaszubsku, posługując się „Polsko-kaszubskim słownikiem nazw miejscowych i fizjograficznych” lub uchwałą nr 6 Rady Języka Kaszubskiego z 2010 roku [Biuletyn RJK z 2010]*)

Cwiczėnk 4

Jaczi jesz pòmòrszczi kszycė pòzwóny je Wiòldzim? Nalėzė i wėpiszė jak nŌwicy wiadłŌw ò nim. (KtŌry z pomorskich książk takzė nazywany jest Wielkim? Znajdź i wypisz jak najwiėcej informacji o nim).

Cwiczėnk 5

Dwa samŌzwāczci mŌgā pŌdlėgac w kaszėbiznie bilabialny wėmŌwie (co w pismie je òddŌwŌnė przė Źycym sztriszka szcerowŌnėgŌ w lewŌ), ale dzeje sā to w wėbrŌnėch mŌlach. Żebė sā dokŌnac ò tim, czėtŌj wszęcė słowa zapisŌnė w gŌdce pŌgrėbionā czconkā. SprŌbuj węcynac z pŌdŌnėch przykādŌw jaczės swiādė na tēmā labializowaniŌ samŌzwākŌw o, u. (Dwie samogłoski mogā być wymawiane w jęzuku kaszubskim bilabialnie [co w piśmie zaznacza się przez użycie ukośnika skierowanego w lewo], ale dzieje się to w określonych pozycjach. Aby się o tym przekonać, czytaj wszystkie słowa zapisane w rozmowie pogrubionā czcionkā. SprŌbuj z podanych przykādŌw wyciāgnāc jakieś wnioski na temat labializowania samogłosek o, u)

Cwiczėnk 6

WėbrŌnė z tekstu słowa pŌdziel i zapiszė wedle taczėgŌ mŌdła:

- samŌzwāczci ò, ù jakno sŌmnė wėrazė;
- słowa zaczinajācė sā na ò, ù;
- słowa z ò, ù pŌ spŌtzwākach dwulėpnėch i lėpno-zābŌwėch cwiardėch: p, b, m, w, f;
- słowa z ò, ù pŌ slėdnojāzėkŌwėch cwiardėch spŌtzwākach: k, g, ch (h);
- słowa z diftongama (dwużwākama) aù, eù;
- słowa z ò, ù pŌ samŌzwākach a, e, ě, o, ô, ò, ù.

(Wybrane z tekstu słowa podziel i zapisz według takiego wzoru:

- samogłoski ò, ù jako samodzielne wyrazy;
- słowa zaczynajācė się na ò, ù;
- słowa z ò, ù po spŌtgłŌskach dwuwargowych i wargowozębowych twardych: p, b, m, w, f;
- słowa z ò, ù po tylnojęzukowych twardych spŌtgłŌskach: k, g, ch (h);
- słowa z dyftongami (dwugłŌskami) aù, eù;
- słowa z ò, ù po samogłoskach a, e, ě, o, ô, ò, ù.)

BŌczė, że wėpisŌnė wėzi przykādė sā wskŌzama labializowaniŌ o, u w kaszėbiznie. (ZwrŌć uwagė, że wypisane powyżej przykādė sā regułami labializowania o, u w jęzuku kaszubskim).

Cwiczėnk 7

Na pŌdŌnėch wėzi wskŌzach nie kùnczi sā sprawa labializowaniŌ. Wėpiszė z gŌdczi słowa zapisŌnė pŌgrėbionā i pŌdsztrėchniātā kursywā.

(Sprawa labializacji nie kończy się na podanych wyżej regułach. Wypisz z rozmowy słowa zapisane pogrubionā i podkreślŌnā kursywā).

Ni ma w nich sztriszka w lewŌ, ale i tak wėmŌwiŌmė je bilabialno (wėmŌwi je tak). (Nie ma w nich kreseczki skierowanej w lewo, ale i tak wymawiamy je bilabialnie [wypowiedz je tak]).

BŌczė, że słowa zaczinajācė sā na ó tēz sā labializowŌnė w wėmŌwie, ale nie zaznŌczŌmė tegŌ w pismie. (Zauważ, że słowa zaczynajācė się na ó tēz podlegajā w wymowie labializacji, ale nie zaznaczamy tego w piśmie).

Cwiczėnk 8

Jesz jedna wŌznŌ wskŌza sparłāczŌnŌ z pisėnkā i wėmŌwā słŌw z ò, ù, ó zapisŌnėch w gŌdce pŌgrėbionā i pŌdsztrėchniātā czconkā (zdrzė na nie i prŌbuj wėmŌwic) – w taczich pŌzycjach etimŌlogicznė nagłŌsowė w ōpùszczŌsā w wėmŌwie, ale niė w pisėnkū. (Jeszcze jedna ważna reguła zwiāzana z pisowniā i wymowā słŌw z ò, ù, ó zapisanych w rozmowie pogrubionā i podkreślŌnā czcionkā [popatrz na nie i sprŌbuj wypowiedzieć] – w takich pozycjach etymologiczne nagłŌsowe w opuszcza się w wymowie, ale nie w pisowni).

Cwiczėnk 9

Wėmėslė i zapiszė swŌje przykādė słŌw do kŌzdi ze wskŌzŌw pisėnkū labializowŌnėch w kaszėbiznie samŌzwākŌw. (Wymyśl i zapisz swoje przykādė słŌw do każdej z reguł pisowni samogłosek labializowanych w jęzuku kaszubskim).

STWORZK

bėdowac – proponowāc; **bėc tegŌ wŌrt** – być tego wartym; **gduńszcė kartė** – gdańskie strony (dosł. gdańskie kąty); **jic kŌmù ò co** – o coś komus chŌdzić; **nazŌd** – z powrotem; **niedzela** – tu: tydzień; **slėchac** – tu: należec; **warac** – trwac

Zdrzđło kartė ze s. 39: Wikipedia

UCZ SIĘ ONLINE

www.skarbnicakaszubska.pl